

OBSAH

Předmluva /13

Zkratky /16

A. PROLEGOMENA /19

1. JAK UCHOPIT TEOLOGICKOU ANTROPOLOGII /21

2. CHRISTOLOGICKÉ ZAKOTVENÍ ANTROPOLOGIE /34

2.1 Ježíš Kristus jako *vere homo coram Deo* /34

2.2 Neproměnně – nesmíšeně – nerozlučně /38

2.3 Christologické základy soteriologie /40

3. PNEUMATOLOGICKÉ ROZVEDENÍ CHRISTOLOGICKÉHO ZAKOTVENÍ ANTROPOLOGIE /43

4. HISTORICKÉ ODPOVĚDI NA OTÁZKU PO ČLOVĚKU /49

4.1 Antika /54

4.2 Biblické pojetí člověka /62

4.2.1 Starý zákon /62

4.2.2 Nový zákon /67

4.3 Základní důrazy evropského přemýšlení o člověku /72

4.4 Středověk a reformace /74

4.5 Nakročení k antropologickému obratu: renesance, humanismus a osvícenství /76

4.5.1 Člověk jako tvůrce sebe sama /77

4.5.2 Člověk pod vlivem své přirozenosti /80

4.6 Obrat k člověku: Immanuel Kant /84

4.7 19. století (a nakročení do století dvacátého) /88

4.7.1 Německý romantismus a idealismus: touha po všejednotě /89

4.7.2 Člověk pod vlivem přírodních, kulturních a vnitřních sil /90

4.7.3 Kritika náboženství /95

- 4.8 Antropologie 20. století /97
  - 4.8.1 Fenomenologie /97
  - 4.8.2 Existencialismus /100
  - 4.8.3 Personalismus /102
  - 4.8.4 Německá Filosofická antropologie /104
    - a) Helmut Plessner /106
    - b) Negativní a kulturně-kritická antropologie /107
  - 4.8.5 Hermeneutika a obrat k jazyku /108
  - 4.8.6 Kulturní antropologie /111
  - 4.8.7 Michel Foucault /112
- 4.9 Současné antropologické přístupy /114
  - 4.9.1 Behaviorismus /114
  - 4.9.2 Historická antropologie /115
  - 4.9.3 Medicínská antropologie /116
- 4.10 Co si vzít z dějinných odpovědí? /117

B. ZÁKLADNÍ STRUKTURA LIDSTVÍ /121

5. DVA ZÁKLADNÍ ROZMĚRY ČLOVĚKA: VERTIKÁLA A HORIZONTÁLA (OSOBA A OSOBNOST) /123

- 5.1 Vertikála: rozměr osoby /124
- 5.2 Horizontála: rozměr osobnosti /133
- 5.3 Základní antropologická struktura /149

6. OTÁZKA PO IDENTITĚ ČLOVĚKA: JEDNOTA OSOBY A OSOBNOSTI /150

- 6.1 Problém uchopení identity /150
  - 6.1.1 Problém paměti /155
  - 6.1.2 Problém kontinuity /161
  - 6.1.3 Problém zatemněné vertikály /165
  - 6.1.4 Identita jako eschatologický pojem /167
- 6.2 Člověk jako jednota /171
  - 6.2.1 Duše a tělo, či mysl a mozek? /171
    - a) Dualismus /176
    - b) Materialistický monismus (fyzikalismus) /178
      - b1) Deterministický fyzikalismus /179
      - b2) Komputační teorie mysli /183
    - c) Nereduktivní fyzikalismus /192
  - 6.2.2 Biotechnologické výzvy současnosti /198
    - a) Transhumanismus /200
    - b) Závěr: Čím se člověk liší od vyspělého stroje /226
  - 6.2.3 Člověk jako psychosomatická jednotka /230

6.2.4 Člověk jako tělesný duch /244

6.2.5 Člověk v konkrétní určitosti /252

a) Pohlaví /253

b) Postavení ženy /262

c) Nebinarita /273

d) Gender /276

6.3 Vlastní jméno /285

C. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY LIDSTVÍ /295

7. URČENÍ ČLOVĚKA KE KOMUNIKACI

(SÉMIOTIKA JAKO ONTOLOGIE ŽIVOTA) /299

7.1 Znakovost jako základní charakteristika života a stvořenosti /299

7.2 Komunikace ve své ambivalenci /318

7.3 Průsečíky Boží a lidské komunikace /328

7.3.1 Křesťanská komunikace (zvěstování)

a Boží sebekomunikace (evangelium) /329

Exkurz: Bible a Boží slovo /332

7.3.2 Víra /337

a) Biblické pojetí víry /337

b) Pojetí víry v teologické tradici /340

c) Sémiotické pojetí víry /351

7.3.3 Svátosti /361

8. ZDROJ PORUŠENOSTI VZTAHŮ A AMBIVALENCE ŽIVOTA: HŘÍCH /375

8.1 Některá pojetí hříchu v dějinách teologie /378

8.1.1 Biblické pojetí hříchu /378

8.1.2 Stará církev /383

8.1.3 Augustin /389

8.1.4 Středověk /398

8.1.5 Martin Luther a tridentský koncil /403

8.1.6 Osvícenství a 19. století

(Kant, Schelling, Schleiermacher, Ritschl) /407

8.1.7 Søren Kierkegaard /418

8.1.8 Náboženská kritika 19. století

(Feuerbach, Marx, Nietzsche, Freud) /423

8.1.9 Paul Tillich /428

8.2 Co je tedy hřích? /433

8.3 Dva póly hříchu /442

8.3.1 Hřích jako moc /443

a) Strukturální hřích /449

- b) Porušenost hříchem jako ambivalence skutečnosti /453
- c) Hřích a vina /461
- 8.3.2 Hřích jako lidský čin /463
- 8.3.3 Konce hříchu: rezignovanost a smrt /472
  - a) Rezignovanost (*acedia*) /472
  - b) Smrt /479
- 8.4 Základ odpuštění a překonání hříchu: kříž Vzkříšeného /481
- 8.5 Pneumatologické zprostředkování odpuštění napříč časy /485

9. URČENÍ ČLOVĚKA KE VZTAHŮM:

ČLOVĚK JAKO BOŽÍ OBRAZ VE VÍŘE, LÁSCĚ A NADĚJI /495

- 9.1 *Imago Dei* /496
- 9.2 Život ve víře, lásce a naději /511
  - 9.2.1 Život před Bohem: křesťanská etika /511
    - a) Umožnění křesťanské etiky: ospravedlnění a posvěcení /511
      - a1) Luther a luterství /513
      - a2) Tridentský koncil /519
      - a3) Společné prohlášení o ospravedlnění (1999) /528
      - a4) Vztah ospravedlnění a posvěcení /538
      - a5) Smíření jako cíl tohoto času /539
    - b) Základní principy křesťanské etiky /541
      - b1) Etika nenárokovaní /543
      - b2) Uměřenost jako hlavní ctnost /547
  - 9.2.2 Církev /550
    - a) Církev jako průsečík mnoha napětí /551
    - b) Církev jako tělo Kristovo? /560
- 9.3 Otázka vlastní i sociální integrity v ambivalenci života /568

10. URČENÍ ČLOVĚKA K INDIVIDUALITĚ

(SAMOSTATNOST JAKO SVOBODA) /575

- 10.1 Samostatnost člověka jako původní určení /576
  - 10.1.1 Antické základy západní tradice pojetí svobody /577
  - 10.1.2 Biblické pojetí svobody /582
  - 10.1.3 Augustin /590
  - 10.1.4 Středověk (Anselm a Tomáš) /597
  - 10.1.5 Martin Luther ve sporu s Erasmem Rotterdamským /601
  - 10.1.6 Immanuel Kant /612
  - 10.1.7 F. W. J. Schelling /630
  - 10.1.8 Existencialismus: Kierkegaard, Tillich a Sartre /637
    - a) Søren Kierkegaard /637
    - b) Paul Tillich /640
    - c) Jean-Paul Sartre /642

- 10.1.9 Teorie subjektivity (F. Wagner, Th. Pröpper) /644
  - a) Falk Wagner /645
  - b) Thomas Pröpper /649
- 10.1.10 Fyzikalistický determinismus /657
- 10.2 Nutnost rozlišení samostatnosti a svobody /659
- 10.3 Svoboda jako praktikovaná samostatnost *coram Deo* /663
  - 10.3.1 Tradiční redukce svobody /663
  - 10.3.2 Co je tedy svoboda /666
  - 10.3.3 Svoboda v mezích /669
  - 10.3.4 Osvobozená svoboda /670
  - 10.3.5 Svoboda volby? /673
  - 10.3.6 Svědomí /681
  - 10.3.7 Svoboda a odpovědnost /684

D. HORIZONT NADĚJE /689

11. ESCHATOLOGICKÉ NAPLNĚNÍ A ODHALENÍ LIDSKÉ IDENTITY /691

- 11.1 Konečnost života a smrt /692
- 11.2 Vzkříšení /698
- 11.3 Soud jako nalezení identity /705
  - 11.3.1 Nastolení spravedlnosti /707
  - 11.3.2 Smíření a obnova vztahů /716

Literatura /720

Jmenný rejstřík /759

Věcný rejstřík /767